

Op vs. 28 schrijft Calvijn: „Wat betreft, dat de apostelen en ouderlingen zich als makkers met den Heiligen Geest verbinden, daarin kennen zij aan zichzelf niets toe los (van den Geest). Maar deze zegswijze heeft dezelfde kracht, alsof zij zeiden, dat de Heilige Geest hun Leidsman en Voorzitter geweest is. Want deze manier van spreken is gebruikelijk genoeg in de Schrift”.

Verder zegt hij, dat de apostelen door dat besluit niets aan Gods Woord hebben toegevoegd, en dat daarbij slechts van eene accidenteele (bijkomstige) uitwendige noodzakelijkheid sprake was, niet van eene innerlijke (d.w.z. in het wezen der zaak liggende). In verband daarmee schrijft hij op Hand. 16:4: „waardoor de dwaasheid der Papisten genoegzaam weerlegd wordt, wanneer zij ons ernstig beschuldigen, dat wij geheel verschillend zijn van Paulus, omdat wij met verachting van de besluiten der kerk, zooals zij zeggen, willen, dat de consciëntien der vromen alleen door het Woord Gods geregeerd worden, en niet door het willekeurig oordeel (arbitrio) van menschen... Niets minder kwam Paulus in den geest, dan een strik van noodzakelijkheid om de consciëntien te werpen... Ondertusschen wacht hij zich ijerig, om de vrome zielen niet door wetten van menschen te omsnoeren. Wij beproeven hedendaags dus niets verschillends van Paulus... De apostelen hebben geen nieuwen eeredienst van God verzonnen, geen nieuw geestelijk bestuur uitgeoefend, maar uit het zoeken van den vrede (pacis studio) de heidenen vermaand, om iets toe te geven aan de Joden”.

Van hiërarchische overheersching der kerken door deze samenkomst te Jeruzalem weet Calvijn dus niet. Paulus hing niet af van de meening en uitspraak der apostelen. Hij zou zich, ware zij anders geweest, er niet bij neergelegd, noch zijn eigene overtuiging daarnaar gevoegd hebben. Deze samenkomst sprak uit wat in dit geschiedpunt was naar Gods Woord en wil, en daarom onderhouden moest worden. Van maatregelen om zich eventueel in de plaats te dringen der plaatselijke ambtsdragers en kerkeraden, of van eenig recht daartoe, spreekt Calvijn niet. De Synodes hebben alleen maar in zooverre macht, als hare uitspraken op Gods Woord gegrond zijn en daarmee overeenkomen. Want alleen Gods Woord heeft gezag over de kerken, maar geene Synode bloot qua Synode, d.i. enkel reeds als samenkomst van kerkelijke afgevaardigden.

S. GREJIDANUS.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXXIII.)

Van het Avondmaal des Heeren.

295. Wat is het Avondmaal des Heeren?

Het is een uitdeeling en gebruik van brood en wijn in de vergadering der geloovigen, gedaan tot gedachtenis van Christus; ingesteld door Christus, opdat Hij door dit teeken zou betuigen, dat Hij zoo zeker mogelijk aan de geloovigen, die dit brood en dezen wijn nuttigen, Zijn lichaam en bloed ten eeuwigen leven meedeelt, opdat het verbond, in den Doop met God aangegaan, voor hen voortdurend van kracht zij.

296. Waarin verschilt het Avondmaal des Heeren van den Doop?

Zij zijn teekenen van hetzelfde verbond en dezelfde genade.

Maar de Doop betuigt, dat dit verbond naar waarheid door God met ons is aangegaan; het Avondmaal evenwel vernieuwt het verbond herhaaldelijk, en bevestigt bovendien, dat het in eeuwigheid van kracht zal zijn.

Daarom wil de Heere, dat de Doop maar éénmaal in (ons) leven gezocht wordt, maar dat het Avondmaal dikwijls bij herhaling gebruikt wordt.

R.

G. B.

LITERATUUR EN KUNST

De pruijktijd in woord en prent.

Van hoopelrok en pruijktentool, red. Prof. Dr. A. A. van Schelven. — G. F. Callenbach N.V., Nijkerk.

Langen tijd is de achttiende eeuw stiefmoederlijk bedoeld in de literatuur. Slechts enkele romans — o.a. van Van Lennep — vroegen aandacht voor dit „vervaltijdperk”. De er aan voorafgaande „Gouden Eeuw” genoot de volle belangstelling van geleerden en kunstenaars en deze was alleszins verklaarbaar. De er op volgende eeuw staat nog zoo dicht bij ons, dat wij onze oogen er moeielijk van kunnen afwenden, daar onze tijd er de voortzetting van is in vele opzichten.

Meer en meer echter komt de achttiende eeuw haar rechten opeischen. Het tijdperk dat volgde op dat van het ontstaan onzer zelfstandige republiek, met haar machtigen handel en bloeiende kunsten, en dat voorafging aan het jonge Koninkrijk met zijn toenemende industriele beteekenis, kan toch niet slechts een vervaltijd geweest zijn. De geweldige omkeer in staatkundig en geestelijk opzicht is in dien tijd immers voorbereid en deels begonnen. Reeds een tamelijk oppervlakkige beschouwing zal doen zien, dat er eer van overgang dan van verval moet gesproken worden. Staatkundig gezien, gaat de regentenregering zich consolideeren door contracten en correspondentie, maar juist daardoor wordt het einde der oligarchie verhaast en zal uit de vernedering van het stadhouderlijk bewind, de idee van een koningschap

der Oranjes geboren worden. De denkbeelden ontsproten aan Aufklärung en rationalisme vervulden de hoofden der met fraaie pruiken uitgedoste patriotten. Hoe veelomvattend het geestelijk leven van deze miskende periode onzer geschiedenis was, laat o.m. het groote werk van Prof. Wille over Van Goens en zijn kring ons zien.

Wanneer een uitgever het waagt deze eeuw den lezers te doen bezien in een aantal novellen en kunsthistorische bijdragen, verlicht met aquarellen en pentteekeningen, verdient deze poging op zich zelf reeds aandacht en waardeering. De titel: „Van hoopelrok en pruijktentool”, wekt aanstonds het vermoeden, dat de teekening van het uiterlijke leven meer dan de geestelijke achtergrond ervan, bij de samenstelling van dit groote boek beoogd werd. De redacteur, Prof. v. Schelven, erkent in zijn inleidend woord de moeielijkheid, om een volkomen beeld dezer eeuw te geven in een aantal literaire novellen. Het laatste artikel, dat eveneens van de hand van dezen bekenden historicus is, vult een leemte aan, maar laat tevens gevoelen, dat er in de bijdragen lang geen volledig beeld van den pruijktijd is gegeven.

Wanneer hij nagaat: „Hoe dacht en voelde een 18de eeuw?” geeft hij een wel is waar kort, maar toch zeer overzichtelijk beeld van den achtergrond van het dagelijksche leven. En dan voelt men te meer het gemis van een beschouwing over de literatuur van dien interessanten tijd, als weergave van wat er omging in de harten en hoofden dier fraai gekleede personen van de prenten.

Maar het zou onbillijk zijn, de tekortkomingen van dit werk breed uit te meten. Het is immers geen wetenschappelijk werk in de eerste plaats, al staat er een wetenschappelijk artikel in naast enkele populair-wetenschappelijke, kunsthistorische uiteenzettingen. Het doel van het boek is slechts, de belangstelling op te wekken voor een tijd, die op zijn zachtst gezegd, zeer interessant is geweest. En hiervoor dienen de novellen en de platen. Deze laatste, naar aquarellen, geven in zachte, mooie tinten een kleurrijk beeld van den tijd en worden verklaard door korte kunsthistorische artikelen. Zeker niet minder goed zijn de zwarte teekeningen, die den tekst illustreeren der novellen en een aparte bekoring geven aan het geheel.

Het smaakvol verzorgde uiterlijk lokt tot lezen aan, temeer daar de namen: Van Zeggelen, Ignatia Lubeley, Kuiper—Van Oordt e.a. door historisch-literair werk reeds een bekenden en goeden klank verworven hebben. Van enkele der novellen zou men kunnen zeggen, dat ze evengoed in een anderen tijd zouden kunnen spelen, dat hun inhoud niet het beeld der achttiende eeuw verduidelijkt, doch hoopelrok en pruijkt alleen naar deze eeuw verwijzen. Ten deele is dit waar, maar kan dit niet van heel veel historische bijdragen, die niet op wetenschappelijke gegevens steunen, worden gezegd, zonder dat het aan hun waarde afbreuk doet? De mooie schets van Wouter van Riesen over „Een Groningsch student uit de 18de eeuw”, is er niet minder goed om, al wordt het studentenleven er niet in beschreven zóó, dat het eigensoortig leven van den student in een kleine academiestad er uit naar voren komt.

Marie van Zeggelen, die zich op meer historisch gedocumenteerd terrein begeeft, weest een goede schets te ontwerpen van het huiselijk leven aan het prinselijk hof te Nijmegen en wekt sympathie op voor den aarzelen prins en zijn cordate echtgenote. Van de aanhouding der prinses bij Schoonhoven geeft zij een uitstekend relief.

Meer diepte zou men wenschen te zien in de teekening van Kaat Mossel, wier Oranjeliefde toch typeerend is voor den geest onder het lagere volk. Haar proces en haar advocaat, Bilderdijk, hadden een karakteristieke schets verdiend.

De romantische trek der 18e eeuw is gelukkig niet verwaarloosd. Albert Kuyk schrijft een boeiend, griezelig verhaal over de „Spaansche Krullen”, waarin hij de republiek opneemt in het West-Europeesche leven van den pruijktijd.

Op geestige wijze doet dit eveneens Johan van der Woude met zijn novelle „Manuel Mansfield”. De beruchte avonturier der Fransche mémoires, herleeft hier in den schuchteren jongeman, door de grillige fantasie van zijn zuster tot een legendarischen avonturier verworden. Salyrisch weet hij den 18en eeuwischen avonturier te ontleden tot een fantasie-schim der romanverhalen, die niet eens meer de legende-vorming kan vernietigen door zijn wezenlijke persoonlijkheid.

Dikwijls bekruipt ons, 20ste eeuw, bij het lezen van verhalen uit het verleden een aangenaam gevoel, van niet in zulk een achterlijk of belachelijk tijd geleefd te hebben. Hoe ongepast dit ook moge zijn, begrijpelijk is het toch wel. Het zijn slechts weinigen, die zich zoo in de schoonheid van het verleden kunnen inleven, dat weemoed over het vergaan daarvan hen overvalt. Tot hen behoort Mevr. Kuiper-Van Oordt, die met haar verbeelding gaarne verwijlt in de oude patriciërshuizen en de sfeer die daar hangt zoo zuiver kan weergeven. Zij moet er zich over heen zetten, dat de moderne pui van een modezaak den gevel van een patriciërshuis gaat vernieuwen, en dat de nazaat van een oud burgemees-

tersgeslacht op een bovenkamertje uit familiepapieren de vergane glorie van zijn regentenfamilie zit te overpeinzen. Maar als haar dat gelukt is, weet zij een fingevoelig, humoristisch verhaal te schrijven, waarin de pruijktijd met lief en leed op het leven betrupt wordt. Zoo kan fantasie een beter beeld geven, dan een beroep op de werkelijkheid zelf, zooals Ritter het doet, die uit de spectatoriële geschriften van dien tijd, het ziekzijn der gebrukte menschen beschrijft. Immers, de Spectators maken belachelijk, geven overdreven voorstellingen, parodiëren dikwijls. Daar komt bij, dat veel van wat nu kwakzalverij is, toen wetenschap was en dat de wetenschap nog tegenover zoovele raadsels stond, dat hij onmacht van den medicus, de kwakzalver al spoedig geraadpleegd werd. Het artikel bevat veel aardige voorbeelden en bijzonderheden, maar laat te weinig zien het ernstige streven van medici, om met hun beperkte middelen te doen, wat mogelijk was.

Er zou veel meer van dit boek kunnen gezegd worden, daar elk der bijdragen haar eigen verdiensten heeft. Dikwijls stelt een verzamelmwerk teleur, omdat alles te veel in een onnatuurlijk raam gezet wordt. Hier vindt men ook een bonafide verscheidenheid van kunst en wetenschap in onversneden en verdund toestand, maar zoo gemengd, dat er een smakelijk geheel ontstaan is. De fraaie uitvoering en de goede inhoud vormen een prachtwerk.

Gron.

H. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Christelijke Boodschap in een Niet-Christelijke Wereld.

VIII.

Wanneer in onzen tijd het Evangelie wordt gepredikt, geschiedt dat door kerken, die reeds een geschiedenis van eeuwen achter den rug hebben, waardoor zij meestal een sterk uitgesproken karakter hebben gekregen, zich vooral openbarend in belijdenis en kerkvorm. En nu acht Kraemer het een ernstige fout („a serious failure”), wanneer de zendingen zich niet los maken uit het theologisch milieu, waarin zij zelf zijn grootgebracht, doch door hun „gebrek aan verbeelding en geestelijke soepelheid” de kerkelijke en confessioneele geschiedenis van het vaderland op het zendingenveld overbrengen, omdat ze hun vorm van theologisch en kerkelijk leven als de normale beschouwen ook voor de inheemschen in Afrika en Azië.

Het valt inderdaad niet te ontkennen, dat de meeste zendingkerken het karakter vertoonen van de kerken, wier zendingen hun het Evangelie hebben verkondigd. Vooral in India en China is dat het geval. Ook wel in ons Indië, maar de onderlinge verschillen van de zendende kerken (in kerkvorm en belijdenis) waren hier niet zoo groot als die van de zendingcorporaties in China en India, zoodat ook de inheemsche kerken, die zich in het laatste decennium in Ned.-Indië hebben geconsolideerd, niet zulk een groote onderlinge verscheidenheid vertoonen.

Er zal wel niemand zijn, die dit overbrengen van de kerkelijke verdeeldheid van het moederland naar de verschillende zendingsterreinen in Azië en Afrika met vreugde begroet.¹⁾ Er zal ook wel geen zending zijn, die de prediking van het Evangelie aanvangt met het naar voren brengen van de specifieke eigenaardigheden zijner kerk. Ook een Gereformeerd zending begint niet met de prediking van de praedestinatatie of met een uiteenzetting van de afgoderij der Paapsche mis. Toch zal het zijn hoorders niet lang verborgen blijven, dat bij een Gereformeerd zending bijv. de onfeilbaarheid der Heilige Schrift, de absolute souvereiniteit Gods en de groote beteekenis van het Verbond voor het menschelijk leven een zeer belangrijke plaats innemen in zijn prediking.

Is dit echter zulk een „serious failure” (bl. 316), een „fatal (missionary) mistake” (bl. 317, 335) en „a religious injustice” (bl. 335) als Kraemer ons wil doen gelooven? Staen wij daarmee de levende godsdienstige ontwikkeling van de inheemsche kerken in den weg, zooals Kraemer (bl. 321) beweert? Moeten wij de theologische bezinning over den inhoud van de Heilige Schrift uitsluitend aan de inheemsche Christenen overlaten, zooals Kraemer (blz. 326) blijktbaar de eenig juiste methode acht?

Zeker, wanneer wij bij de inheemsche Christe-

1) Enkele jaren geleden heb ik in „De Opwekker” (Jaargang 1934) in een drietal artikelen (onder den titel „Over den nauwen samenhang tusschen Zending en Occidentisme”) trachten aan te toonen, dat ook de Gereformeerde de kerkelijke verdeeldheid (m. n. op het zendingenveld) betreunt en naar éénheid verlangt en streeft op de basis van het geloof in den Christus der Schriften. Een der eersten, die mij door hun brieven hun waardeering en instemming betuigden met den inhoud dezer artikelen, was Dr. Kraemer. Op het standpunt, toen door mij ingenomen, stel ik mij heden nog. Wie de opmerkingen, die ik hier maak over de prediking op het Zendingenveld, vergelijkt met de bovengenoemde artikelen in „De Opwekker”, zal bemerken, dat ze niet met elkander in strijd zijn, en tevens overtuigd zijn, dat ze niet met onverschilligheid tegenover de „kerkelijke eenheidsbeweging” op het zendingenveld voortkomen.

nen met een in de predik in het cent pherie beho aan het betr lijke opvatti ten of de l stellen met terecht van sionary mis

Een waar over „zendin Maar dan b namelijk be wa a r o p h Geest verkr sche Chris Kraemer h in de predik met dit inzi Ik denk, da ning van d Kraemer's b zoó bijv. v spreekt over gische steil verbeelding Evangelie, g gische bezir succesvolle dienst der g Maar de v geloovigen zander bete tenen op h deel uit van ledere inhe maal van v daar zelf o geschiedenis den, „whet dukt Kraer hoofdstuk, w op het zen Christelijke loop der ee de-geheele- dienste te van Kraem kerken, erk van de gees noemt hij z godsdienstig vraagt Krae altijd ons z erfenis van jongere ker becommere hun eigen waarvan z recht heeft pietet (loy gewettigd e bij het lezez toog.

Bovendien veel uit het met onze e Christenen drukt, met doctrinal a nen en dien lidenis voc drukking is overtuigina aan Zijn k Natuurijs nen niet in waarmee d heeft bezig onze predi rekening h lige ontwi men bespre naar de ma zijn eerste giek, waar heeft te ho motheis o heeft ook e gen. Maar e zwijgen, op een „intelle gaan, dat lange ervan goeroe-verg gen over q het geloof ding van n de Heilige openbaring die de inr op Soembe het m. i. v

2) Zooals I het pleit ge Javaneesche vvoorwaarde held op een tolkt.